

NÉPI DÍSZÍTŐMŰVÉSZET SZAKRÁLIS JELENTÉSEI KISLEXIKON*

Az, amit ma tárgyalkotó népművészetnek, népi iparművészetnek, esetleg hagyományos kézművesiparnak nevezünk, néhány évszázaddal ezelőtt, természetes közegében, a paraszti kultúrában az életvitel benső szervezőerejeként működött, a megalkotott tárgyak az emberek hétköznapi életének részei voltak. Az emberek akkoriban még beleszülettek a hagyományba, a környezetük rendeztségének élményét is adó tárgyak megalkotásához szükséges tudást, miként korábban, évezredekken keresztül mozdulatról mozdulatra adták át.

Csodaszarvas

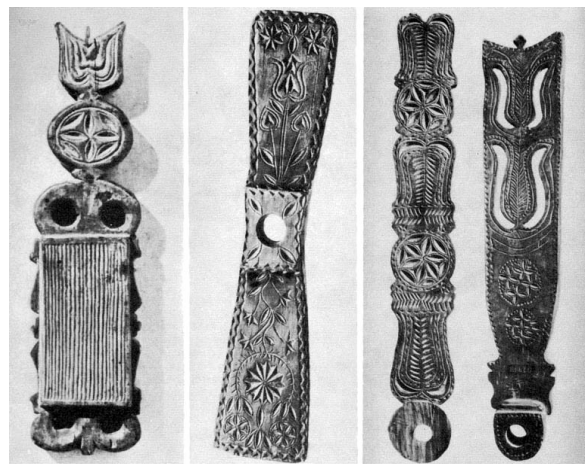
Az utóbbi századokban a rendkívül felgyorsult társadalmi, gazdasági változások következtében gyengült a hagyomány korábban meghatározó ereje. A népi kultúrát évszázadokon keresztül őrző, ápoló, gazdagító és örökítő hagyományos paraszti közösségek felbomlottak. Az idősebb nemzedékek kihalásával szertefoszlott az élő népi műveltség, a hagyomány őrizte tudás. A gyors életformaváltással az egyén helyzete is gyökeresen megváltozott, a hagyománytalan világban talajvesztetté, gyökértelessé vált. Mindezekből fakadóan megváltozott a népművészet szerepe, jelentősége is.

*Olvasóink kérésére közlünk olyan rövid, összefoglaló jellegű tanulmányokat is, amelyek a tanulást, de az oktatómunkát is megkönnyítik. Ezeket KISLEXIKON alcímmel publikáljuk.

Ez a folyamat hol kisebb, hol nagyobb lendülettel máig folytatódott.

Visszatekintve úgy tűnik, nagyobb lendületet mindig akkor vett, amikor a nemzeti identitás, önmeghatározás vált bizonytalanná. Ma is, egy olyan időszakban, amit sok szempontból a széthullás és talán újraépítkezés jellemez, hasonló kihívásokkal vagyunk kénytelenek szembenézni. Olyan korban élünk immár több mint kétszáz éve, amikor a változások rendkívül felgyorsultak. A fordulat kihívása végső soron abban áll, hogy az immár globális egységbe szerveződő emberi társadalom a kultúra folytonossága érdekében újra megbecsüli-e az elődök felhalmozott, megőrzött tapasztalatát és keresni kezdi-e, majd hasznosítani igyekszik-e a hagyományban, mint a közösség kulturális emlékezetében megőrződött tudást.

A magyar parasztság a múltból nemcsak egy-egy motívumot, emléktöredéket hozott magával, hanem az egész motívumkincsben, mint összefüggő jelrendszerben benne lappang archaikus világszemléletének sok alapvető eleme is. Ez a világlátás, a jelekben rögzített és jelekkel közvetített tudás pedig ma is érvényes üzenettel szól az ember helyéről a világmindenségben: feladatáról, lehetőségeiről, természethez való viszonyáról, a természetben és az ember önnön természetében fellelhető törvényszerűségekre megfigyeléséről és alkalmazásáról, a természetben természetesen és a természettel való együttéléseiről.

Fafaragások

A faragott tárgyon, fazekas által készített edényen a minta nem pusztán díszítés, hanem sokkal inkább képi üzenet. Azt mondhatjuk, hogy a jelentést hordozó kép (jelkép) díszít is, de jelentése az elsődleges. Az ember ősidőktől fogva úgy alakította tárgyait, hogy azok hasznosak legyenek, de ne csak hasznosak, hanem szépek is, ám a rendeltetésen és formai megjelenésükön túl valami magasabbat is kifejezzenek. A szentséghez kapcsolódni: ez a törekvés jellemezte évezredek keresztül a hagyományos emberi közösségek kultúráját. Praktikum, esztétikum, szakralitás elválaszthatatlanul együtt volt egy-egy tárgyban. Egy szerves kultúrában a hétköznapi használati tárgyak az embereknek a szent tér és idő, környezet megteremtésében segítenek. A népművészet díszítő mintái, helyesebben: a világ, mint egységes, összefüggő egész tudását közvetítő szimbólumai ugyanis a mindenség rendjéről szólnak, gyakran világmodellt közvetítenek, végső soron pedig azt a tudást, hogy a világ jelenségei között érzékfeletti összefüggés létezik.

Ezt a transzcendens tudást a hagyomány szimbólumrendszerekben őrizte meg. A hagyományos közösségek jelképeket teremtő, jelképekben gondolkodó, jelképeket átörökítő emberekből álltak. Szimbólumok rendszerén keresztül alakult ki egy közösség identitása is. Egy díszített tárgyban a szimbólum célzást és lehetőséget jelent egy magasabb értelem megragadására is.

Ezért beszélhetünk úgy a népművészetről, mint a magyar nép szakrális művészetéről. A mű-

vészet célja, hogy az ember a lényeglátását megőrizze és segítse, hogy ne veszítse szem elől a rendet és a létfeladatát, az élet lehetőségeit. Ez a művészet szakrális művészet, a létezés transzcendens arculatára figyelmeztet és emlékeztet. Az a művészet szakrális, melynek formái a szellem időtlen tartalmát tükrözik vissza. A felhasznált szimbólumok végső lényegét nem ismerheti mindegyik kézműves, egyedül a mintákat továbbadó és a megformálás szabályait előíró hagyomány az, mely a formák szellemi hitelességét garantálja. Az a kézműves munka pedig, amely alapjában véve a kozmikus valóságot tükrözte vissza, valódi rítussá, szakrális cselekménnyé vált.

A szakrális művészet azt jelenti, hogy a díszített tárgyak díszei nem csak díszek, hanem legalább egyenértékűek a tárgyak gyakorlati hasznosságával. A tárgyak éppen azért használhatóak igazán, hogy ezek a díszek többletjelentést, többletfunkciót biztosítanak nekik, illetve biztosítják azt, hogy a tárgy használata közben megszülessen a harmónia is a szakrális renddel. A minták, szimbólumok minőségileg megváltoztatják, megnevesítik az anyagot és a formát, áttörnek a hétköznapiságot, a létfenntartás szükségszerűségét, a profanizálódó környezetet és utat nyitnak a szent, az igaz, az örök felé. A természettel közösségben élő ember számára a világgal való rend, a világ rendjébe való ágyazódás pedig mindenképp fölötte cél volt, hiszen ez biztosította léte értelmét. Ez az elsődleges, ez a legfontosabb az életszükségletekhez, csak ezt követi az olyan individuális és időleges szükségletek figyelembe vétele, mint az ízlés vagy a divat s ezek csak az utóbbi évszázadokban játszottak szerepet.

A szimbólumok mindig együttesen hordoznak igazán értelmet, együtt olyan mondatot alkotnak, amely mögött mítosz, ősi világlátás és világmagyarázat tárul fel.

Ezt a nyelvet ma már alig értjük. Nem értjük egy tárgy értékét és használati célját sem addig, amíg ezt a nyelvet nem értjük és a nyelv által közölt üzenetet legalább meg nem sejtjük. Nem csak a művészet határozza meg tehát a népi iparművészek által alkotott tárgyak értékét – azok akkor teremtenek köteléket az ember és természetes környezete között, ha élővé teszik a népművészeti

jelrendszer jelentésszintjeit.

Faragott sulykoló

Nem csak azért nem mindegy, hogy milyen tárgyak között éljük életünket, hogy szép, harmonikus környezetet teremtünk-e magunk köré, hanem azért sem, mert ezek úgy is hathatnak ránk, hogy a szimbólumokon keresztül az egész érzetét biztosítják, amely nélkülözhetetlen az ember lelki egészségéhez. A népművészet képi kifejezési útjain érkező üzenet emberi mivoltunk legmélyén kell, megérintsen minket. Így válhat számunkra is üzenettel és szellemmel telítővé egy festett bútor, egy faragott mángorló, vagy egy napos-holdas ház-órom. A világegyetem kozmikus erői, a Nap, a Hold, a csillagok ugyanúgy megjelennek itt, mint a víz, a szél hullámvonalai, a buja élet rügyező, sarjadó, elágazó, kivirágzó indamotívumai, vagy a gyakorta szívét formázó növényi levelek, a különféle gyümölcsök, állat- és emberstilizációk számtalan változata, sőt egymásba való átmenete. Nem üres díszítmények, nem pusztá formák ezek sem, hanem egytől egyig olyan kozmikus analógiák ismeretét nemzedékről nemzedékre közvetítő, archetipikus szimbólumok, jelrendszerek, amelyek az embert szó szerint minden lépésében a teremtett világba való szerves beletartozására, a természetire és társadalmira még nem különválasztott környezetével szembeni oszt(hat)atlan kötelezettségeire figyelmeztették.

A mágikus-szimbolikus gondolkodás áthatotta az emberek mindennapi életét. A mágikus gondolkodás és a művészet még kart karba öltve, szétválaszthatatlanul működött a létezésben. Egy tárgy készítésekor vagy használatakor ne jelent volna meg? A Somogy megyei honfoglaláskori vaskohók

feltárásakor találtak például olyan sípot, amelyre rovásírással írták: "Fújjék". De nem csak varázsmondásokkal segítették, hogy sikeres legyen a cselekvés, hanem a vésett, karcolt, festett minták is azt a cél szolgálták, hogy az eszköz hatékonyságát a mágia is segítse. Idézzük csak itt a jelenségek néhány jellegzetes példáját! A díszesre faragott székykapuk két oldalsó oszlopa nemegyszer ember formájú kapubálvány, amelyben a ház védőszellemei lakoznak.

Miskakancsók

A miskakancsók eredetileg áldozati, a halotti toroknál használt edények, üres emberformájuk, a két sújtássor között középen tekergő, felkúszó zöld kígyó, a végtelen jele, a dolmánygombok által jelzett hét szint arra is példa lehet, hogy az archetipusok korábbi előzmények nélkül is megjelenhetnek, hogy kifejezzék az ember lelki-szellemi lehetőségeit. Folytathatnánk a sort, részletesen elemezve az újjászületést jelképező hímes tojások stilizált, ismétléssel geometrikussá vált, eredetileg kozmikus (Napot, Holdat, csillagokat jelképező) elemeit, a szöttesek mintáit és kompozícióit. Hasonlóképpen a szimbolika ősi kelléktárából maradt fenn például a halálra utaló, az elszálló lelket jelképező lepke, amely a hímező művészet motívumkincsét gazdagítja.

Hosszan részletezhetnénk, mit jelentenek a lőportartó szaruk központjának "ahol az agancs három ága találkozik" egyik felületét díszítő mértanias, karcolt mintázatok: a férfiarcú napkorong (szvasztika), az életfa kis Nap-ábrákkal, körülötte a forgó rozetták, a holdsarló szarvasbikával, a körtánc ábrázolás, a koronás oroszlán. Ám már az anyag kiválasztása is fontos volt a készítőjének a sikeres és szerencsés vadászat érdekében: "Az agancs lőportartók esetében az agancs jelképes része lévén a szarvasnak, a "pars pro toto" elve

alapján már a rész birtoklása is segíti az állat elejtését”. Nem lehet figyelmen kívül hagyni egy tárgy nál azt az ősi világlátásból fakadó ismeretet, hogy az égi eredetű tűzzel edzett vas gonoszelhárító erejű, a faragott fa pedig az életfa, a régi áldozati szertartásokban *szent faként*, az ősök hitében a *lelkek útjaként* megjelenő, földet éggel összekötő világfa ”része”, amely Boldogasszony óvó-védő erejét közvetíti.

Amire érdemes kitérni, az a növényi ornamentika, amely a művészetnek évezredekig archetipikus eleme volt. A növényhez hasonlóan, amely maga is egy műalkotás, a növényi elemekből álló motívumok egységes ornamentummá komponálása önmagában is élő, alkotó folyamat, szabad formálódás, s szemléelője számára a jelentés is úgy bomlik ki, mint ahogy egy növény nő: élettel telik meg, teremtődik. Az ornamentika maga is szimbólum: ebben az értelemben nem a díszítésről szól, hanem a folytonosságról, hiszen fizikai és szellemi értelemben egyaránt a kultúra folyamatosságát biztosította. A növényi ornamentika a szakralitás érvényesítésére, az ősi világ, a paradicsomi állapotok harmóniájában való feloldódásra áhítózó törekvést jelzi, ébren tartja a természethez való kapcsolódás, a természeti rend velünk született igénnyét és lehetőségét.

Rátétes párna

A növényi ornamentika legfontosabb motívumai és kompozíciói az ókori közel-kelet bronzkori civilizációiban jöttek létre a Földanya termékenységét, tehát a növénytermesztés eredményességét, avagy a növényként, faként is ábrázolt istennő áldását célzó mágikus-kultikus szereppel. A magyar kultúra egyik megőrzője volt ennek a régi hagyománynak. Hoppál Mihály az ornamentika történeti folyamatosságát is bizonyította a honfoglalás kori

tarsolylemezek ”indás-palmettás” stílusával, életfamotívumaival, az övveretek, szíjvégek virágmotívumaival. A stilizált növényi elemekből összetett alapkompozíció rendszerint egy biztonságot adó tőből (szívből, virágkorsóból) kiinduló, ritmikusan hullámzó, szabadon kanyargó indára épül, ennek hajlataiból nőnek ki apró szárazon, szimmetrikusan a levelek, virágok, amelyek mindig felfelé néznek, a lehajlás ugyanis az elmúlást jelképezné.

A leggyakoribb, különösen régi, ősi hiedelmekre visszavezethető növényi díszítőelem az életfa, amely az élet folyamatosságára, a termékenység által biztosított örök megújulásra irányítja a figyelmet. Megjelenik hímzésekben, faragásokon, kopjafákban és sírköveken, állatgyógyító kenőcsös szarudoboz karcolt díszítményeként. A szakirodalomban ezt a jeltípust többnyire ”virágtőnek” nevezik, mivel tévesnek tartják, hogy az életfa képzetével társítsák, ilyen jelentéstartalmat ugyanis az európai parasztságnál nem mutattak ki és egyébként is már a Kr. előtti évezredben? Elemezett a kultikus tartalom?. Erre éppen a magyar népi díszítménykincsben elfoglalt központi helye cáfol rá, hiszen a magyar hagyományban élénken élt a nő-növény összefüggés ismerete, az életfa, mint a teremtés, teremtő erő, a ciklikusan megújuló örök élet jelképe. A nőt elsősorban növényi attribútumokkal, legfőképpen virággal együtt ábrázolták. A pásztorfaragásokon a leány virágot tart kezében, átnyújtja a legénynek, hiszen a virág a szerelem ősi jelképe is. A párokat kerek vagy négyzetes virágkeretbe helyezik a faragók, mintegy a szerelem kertjét jelképezve.

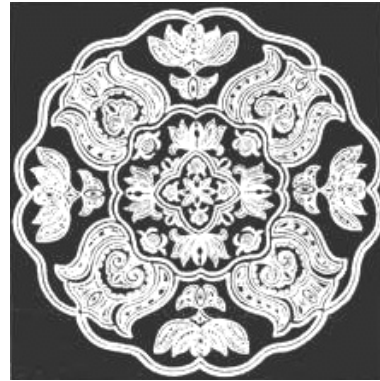
A szerelmi ajándékok tárgycsoportját, a leány által a választottjának jegyajándékba adott mángorlókon, sulykolókon és guzsalyokon található faragott, vésett jeleket elemezve kimutatták, hogy ezeken a tulipán a leányt jelképezi, a szív a

legényt jeleníti meg. Ezek a tárgyak elsősorban tehát nem használati tárgyak voltak, hanem mint a két nembeli fiatalok közti szerelmi kapcsolat és egybekelési szándék nyilvános jegyei, valamint státuszszimbólumokként nem pusztán társadalmi és dekoratív funkciót kaptak, hanem minden vésett díszítőelemnek: a hármastulipánnak, az egymásnak fordított páros szilvamagnak, fenyőágnak, rózsának jelentése és jelentősége van. A tulipánba például gyakran szilvamag kerül, így lesz a tulipán a női szeméremtest, a mag pedig a termékenység szimbóluma. A szív megjelenhet a férfi lábai közt is, s arra is van emlékünkből, hogy szívet virággá továbbfejlesztő motívum neve "tökös" volt. Íme, együtt egy jelrendszer: e jelek együtt szerepeltetése szerelmi üzenetet hordoz, sőt: az ajándékozó szándéka szerint biztosítja a vágyteljesítő szerelmi varázslás sikerét.

Az a tény, hogy a tulipán és a szív megjelennek a szerelmi ajándékok mellett pásztor-tülkők, borotvatokok, karikásostorok, hímzések díszítéseként is, sőt festett templomi famennyezeten is, arra utal, hogy ez a jel együttes nemcsak a szerelmi varázslás eszköztárába tartozott és nem pusztán a termékenységről szólt, hanem magasabb értelmét is kereshetjük. A tulipán sokszor az életfa ábrázolás részeként jelenik meg, s mivel az életfa Boldogasszonyt jelképezi, ez esetben már nem a vágyott nő megjelenítője a tulipán, hanem általában a női teremtőerő, amit a pogány hagyományban Boldogasszony testesített meg. A tulipán pedig mindig az életfa csúcsán nyílik, az ég felé, tehát ennek spirituális dimenziói is feltárhatók: az életfa tetején kinövő, kinyíló virág a lélek világra, ég felé táruzását jelképezi. Milyen igaz van annak a dunántúli pásztorinak, aki ezt mondta: **"Az az igazi virág, ami nem terem, hanem amit valaki kigondol!"**

A jelentés és üzenet a képi, mágikus gondolkodással összhangban alakult ki és így az ősi hitvilágba avat bennünket. A népművészetbe foglalt mitikus jelképeink a hajdani mitologikus gondolkodás, egy egységes hiedelemrendszer egyes elemeit őrizték meg. A jelképek ősi tartalmát a nép idővel talán elfelejtette, de formáit hagyományában konzerválta, mégpedig úgy, hogy az értő szemek láttára a minták, formák, motívumok, szimbólumok szóltan, de megszólítható kincse, a

szimbolikusan megfogalmazott üzenet, a virág- és állatalakokba, növényi kompozíciókba rejtett ősi szellemvilág és tudás élővé válhat.

**Képfestő kendőhímzés tulipános motívumokkal
Belső-Ázsiából**

Több ezer esztendőn át alakult az a kincs, tudás, műveltség, amely a magyarság, mint sajátos és összetéveszthetetlen szellemi jelenség anyagi kultúrájában kialakult és megőrződött mind a mai napig, s amely többek között a népművészetben ért el hozzánk. Nemzedékek tehetsége, alkotókedve, leleményessége ölt testet egy-egy a mai meseterek által készített tárgyban is, így azokon keresztül őseinkkel tartjuk a kapcsolatot. A hagyomány megőrzés és átadás. A továbbadás mintái, mozdulatai őrződtek meg a magyar népművészetben. A kéz mozdulatain keresztül öröklődő anyanyelv. A szív nyelve.

(Internet)

AJÁNLOTT IRODALOM

- GYŐRI - NAGY SÁNDOR: Megtartó jelek. In.: Ökotáj 2003. 31-32. sz. p. 93-101.
- HOPPÁL MIHÁLY: Tulipán és szív. Csokonai Kiadó, Debrecen, 1990.
- HOPPÁL MIHÁLY - JANKOVICS MARCELL - NAGY ANDRÁS - Szemadám György: Jelképtár. Helikon Kiadó, Budapest, 2004.
- HOPPÁL MIHÁLY - SZEPEK ERIKA (szerk.): Erősz a folklórban. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1987.
- KÓS KÁROLY: Eszköz, munka, néphagyomány. Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1980.
- LÜKŐ GÁBOR: A magyar lélek formái. Exodus, Budapest, 1942.
- MANGA JÁNOS: Magyar pásztorfaragások. Corvina Kiadó, Budapest, 1972

HERVAY TAMÁS

Magyar Óshit jelei magyar hímzéseken

Varga Géza közli ezt a hímrészletet, s a maga módján ki is elemzi. (Alább ezt is közlöm!) Tény, hogy azok a jelek, melyeket kiolvas belőle, benne is vannak! De nem csak az!

Nézzük meg más szemszögből is!

Ha az egész képet egy nőalakkal azonosítom, azt kell látnom, feje, a jézusi monogrammal, isteni szellemiséget kapott, fénylik is, sugárzik is teljességében. Lelkisége hatalmas és egy X alakot is magában foglaló sötétebb, de aranyló, – ám anyagiassultabb, ezt a befoglaló négyzetesebb for-

ma is alátámasztja – közegeből ki, illetve belénövő ViRÁG-ViLÁG, és az abból kihajtó két Iker-ág együttese. Az alatta megjelenő kör-kereszt, a négy maggal, már inkább a testiség szférája, de még szorosán a lelkiséghez kötve. Valójában ez az öLe, melyben az éLő testet öLthet. De analógiásan, az alatta lévő, piramis szerű, szintén négy osztatú „szoknyával” egybefüggő, és így együtt valósítják a felülnézet körét és az oldalnézet háromszögét, egy rácsos négyzetre helyezve az egészet, mely az anyagi világot jelöli, mint előbb már szó esett róla. Ez a felülnézetből oldalnézetbe fordulás, egy átalbucskázást is megidézhet, és így már a fentlent fordulat is belépett a látókörünkbe. Vagyis a szellemi-lelki síkról az anyagi síkra való átfordulás, a nemlétből a létbe való átmenetet idézve meg.

A „szoknya” maga egy jurta, vagy egy ház képét is elének vetíti, mintegy rávezetve, mit is jelent az kozmikus, illetve isteni-szellemi szinten.

Két erős, bár vékony, karja tartja a méhéből két oldalra kisarjadó virágos, leveles, kalászos ágakat. Vagy csupán azok egy ága támogatja a lelkiségét? De jut ideje-ereje innen lélekfény-védő er(ny)őt is borítani a „szoknya” fölé!

Ha másként nézem, azaz csak a kör-keresztet azonosítom a lelkiség mellrészével, akkor az X-es négyzet lesz a fej, s a többi az párta rajta, az oldalsó ágak összességében lesznek a karjai. Ezek közül az egyik felfelé, a másik lefelé köt, (jól látható ezen irányultság a két „virágon”) mint ezt Molnár V. József tanításai is elmondják.

És ez a fény-lény, két nyolc-nyolc bimbós és egy hatleveles, vagyis az anyagiass számokat idéző, növényi kisugárzáson, folyamaton áll, vagy ahogyan Pap Gábor mondaná, ezen nyugszik az egzisztenciája!

Azonban lába nincs, tehát nem haladtában, hanem állapotában kell szemlélnünk. Az Égi Szűzre, vagy Boldogasszonyra is ráismerhetünk e hímben! A női minőség lényegét érthetjük meg általa (is)! Istennek hála, hogy e szép hímrészletet megismerhettem!

VARGA GÉZA ELEMZÉSE

EGY NÓGRÁDI HÍMZÉS ŐSHIT EREDETŰ JELEI

A hímzést 250 forintért vettem az ecserinek becézett ócskapiacon

A földön heverő régi textileket átválogatva bukantam erre a szép darabra s azonnal felmértem a rajta lévő jel jelentőségét is. Nem kellett alkudni érte, mert az árus maga sem adta drágán – nem vette észre, hogy ez a mű (ha az *írástudomány* és a *néprajz* szemüvegén nézzük) messze kiemelkedik a többi eladnivaló közül.

A hímzés részlete

Amikor elvittem egy elegáns belvárosi képkeretezőhöz, alig észrevehető fintorgással vette át. Ők a modern korok ritmusához, a *webáruház* divatjához, meg a polgári műkereskedelem által értékelt tárgyakhoz voltak szokva, nem az effajta viharvert népi hímzések keretezésére képezték ki őket. A jó minőségű keretezés végül 5000 forintba került, ami aránytalanul magas összeg volt a keretezett tárgy vételárához képest. Azzal adták át, hogy így bekeretezve egészen jól néz ki!

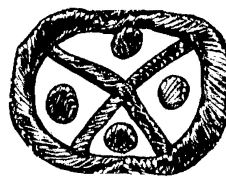
Nekem is ez volt a véleményem, de nem a szépsége, hanem az írástörténeti vonatkozásai miatt vettem meg annak idején.

Az eladó szerint ez egy nógrádi hímzés, amihez mások azt tették hozzá, hogy valamilyen egyházi (templomi) használatra készített kis terítő volt. Az alkotás mondanivalója méltó ehhez a környezethez és funkcióhoz.

Az ábrán bemutatott képet még akkor készítettem,

amikor csak fekete-fehér kép készítéséhez volt meg a technikai és anyagi feltételrendszerem. Legalább egy hétig dolgoztam a képen, ami egy retusóri feladatot jelentett: ki kellett fehéríteni a felesleges részleteket, néhány esetben pedig meg kellett erősíteni a fekete részleteket, hogy a minta a maga teljességében értékelhető és észrevehető legyen. A hímzés egyébként aranyszínű fonállal készült és az egyszerűsége dacára igen mutatós. Örömmel nézegetem, ha ráesik a tekintetem. Remélem ugyanilyen örömet okoz az olvasóknak is.

A nógrádi hímzés a világhegyen álló égígérő fát ábrázolja; a fa csúcsán megtaláljuk a Nap ábrázolását, mert – mint azt tudjuk – a napisten palotája az égígérő fa tetején van; Berze Nagy Jánostól is tudjuk, hogy az égígérő fa a magyar nép szerint az Istennel azonos.

A minta központi eleme egy palóc mandala (világmodell), amely a székely „f” (Föld), „ty” (atya) és „b” (Bél, belső) jelekből – e székely jelek előképéből – alkotott ligatúra; párhuzamai közé tartozik a kínai írás „Föld” jele is. Azt fejezi ki, hogy a világ közepén eredő négy szent folyó azonos az Istennel, aki az isteni triász fiú tagja (fiú szavunk a Bél – pel – pil – pi – fiú hangváltozás vagy szóhasadás során keletkezett), népünknek pedig az ősatyja; ez azt idézi az eszünkbe, hogy a szkíták – a korabeli görög források szerint – az istenek miatt tisztelték a folyóikat

Bél Máttyás „b” (Bél, belső) jele; az X alakú jel az Ószövetségben is említett négy szent folyót (a Teremtés helyszínét) ábrázolja, a világ Istennel azonos közepét (belsejét) jelöli ki.

Kájoni János eredeti „ty” (atya) jele; a kínai írás „atya” jelének párhuzama; nem csak a négy szent folyó térképe, hanem egyúttal az Orion csillagkép

lagkép leegyszerűsített rajza is (az effajta több-rétegű szimbolika fontos jellemzője az évezredek alatt kialakult ősrásnak); az Orion csillagkép rajza a sumer írásban több jelentésű volt, az „atya” szójeleként is használták – mert az Orion csillagképet szinte egész Euráziában, sőt Amerikában is az Atya égi megfelelőjének tekintették (az égi szarvas vadászatban Orion és két fia, a Gemini üldözik a Tejúton menekülő csillagszarvast – nem nehéz ebben a magyar csodaszarvas-mondára ismernünk).

Bál Mátvás „f” (Föld) jele; az egész világon elterjedt, kőkori eredetű mandalák (világmodellek) egyik lezármazottja; párhuzamai közé tartozik a kínai írás „Föld” jele is.

A *Szent Korona* felülnézete ugyanezt az ősvallási mondanivalót közvetíti felénk; a magyar uralkodó a világ közepével azonos – amiből az uralkodó feladatai, a királyi hatalom isteni eredete és legitimitása is levezethető, a magyar királyeszme is megérthető

A nógrádi hímzés jeleinek kapcsolatrendszere igen szerteágazó s ilyenek a belőlük levonható írástörténeti, jelképtörténeti következtetések is. Mint cseppben a tenger, úgy villan elénk a székely rovásírás eredetével kapcsolatos alapvető kérdések sora e hímzés tanulmányozásakor. Megérthetjük a hasonló példák alapján, hogy a székely írás kőkori eredetű ősvallási jelképek lezármazottja (és nem a türk írásé, mint azt korábban hangoztatták), s hogy a jelei ezért rokoníthatók a magyar népi, uralmi és vallási jelképekkel a szkíta kortól a hunokon, avarokon és a honfoglalókon át napjainkig.

Amint azt is megsejthetjük általa, hogy az aka-

démikus „tudomány” miatt nem foglalkozik ezzel a különös tudományos jelentőséget hordozó magyar jelkinccsel. Mert akkor be kellene ismerniük, hogy a másfél évszázados finnugrista őstörténeti agyalmány (kezdve a magyar nép és nyelv kialakulásának hipotézisétől a Magyar Szent Korona eredeztetéséig; a szkíták, hunok és avarok nyelvéig) nem több közönséges mellébeszélésnél.

Az ismeretlen nógrádi hímzőasszony feltehetően csak a hagyományos jelképrendszer szépsége és a megszokás ereje miatt, de a jelentést már nem teljesen ismerve alkalmazta e mintát.

A világhegy ábrázolása a nógrádi hímzésről; ez a jelkép is több elemi jelből összerakott ligatúra.

A nógrádi hímzés „Isten” olvasatú részlete az „us” és a „Ten” szójelek ligatúrája.

A karosi *honfoglalás* kori tarsolylemez szintén az „us” (ős) és „Ten” szójelekből alkotta ligatúrája.

A *székely rovásírás* „us” (Ős) szó jele a *nikolsburgi ábécé*-ből

A *székely rovásírás* „nt/tn” (Ten) jele a *nikolsburgi ábécé*-ből

A nógrádi hímzés „sarok” szójele a sarok hegyét ábrázolja; az égigérő fa azért áll a sarok hegyén, mert az ősvallási elképzelés szerint a búraszerű kerek ég és a négyszögletű Föld csak a sarkain – e fa segítségével – érintkezik; ezért a sarkoknak kiemelt jelentőségük volt; a sarok szavunk ezért azonosítható Heraklész „szár Óg” mai magyarsággal „úr Óg” (az Ószövetségben is szereplő Óg király) nevével, a szkíták ősapjával.

Bál Mátvás „s” (sarok) jele.

A MAGYAR HÁZ FEJLŐDÉSE A HONFOGLALÁS KORÁTÓL KISLEXIKON

Ismerjük a honfoglalás kori magyar ékítményeket, szín- és formavilágot, a családok életmódját, szokásaikat, étkeiket és italaikat, sőt még temetkezési rendjüket is. Ezeket a mozaikokat, ha összerakosgatjuk, viszonylag nagy pontossággal megismerhetjük őseink otthonát, azok belső berendezését és az azokat alkotó tárgyakat, valamint használati eszközeiket.

A honfoglalás korában legalább kétféle ház létezett. Az egyik a jurta, azaz a szétszedhető nemezsátor, amit nyáron és az utazáshoz használtak őseink. A másik a helyhez kötött, amit télen használtak, a favázás, vesszővel font, agyaggal betapasztott négyszögletes alapú házak. Ezeknek a tetjét szalmával náddal fedték be. A négyszögletes csúcsos házat szerkezetileg könnyebb volt elkészíteni, mint a kör alakú kupolás házat. Ne gondoljuk azonban, hogy őseink kis kunyhókat építettek, mert szükség volt a nagy helyre, mivel igen népes családban éltek. Az egy tér, középen a tűzhellyel nagyon sokáig megmaradt, még a múlt század elején is építettek házakat. A jurták favázát nemezzel borították be. A kupolák csúcsában egy kéménynyílást készítettek, ami a jurta közepében kialakított tűzhely füstjét vezette el, de itt szűrődött be némi fény is.

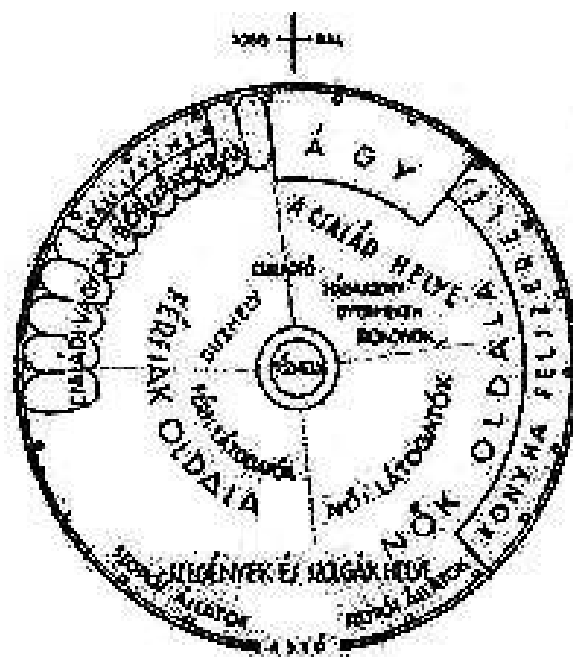
Most nézzünk be egy jurta belsejébe!

A jurta közepén áll a tűzhely, azon vasháromlábban a fazék. Egész nap megszakítás nélkül ég alatta a tűz, melyet a család legfiatalabb tagja őriz. Ő öröklí majd a házat. (Később ez alól királyi rendelet menti fel a család legifjabb tagját, mivel mindenki számára kötelezővé válik a templomba járás.) Ha a jurta alapterületét, az ajtótól számítva négy egyenlő részre osztjuk, akkor megismerhetjük a benne zajló élet szokásait, és az ehhez igazodó ház belső berendezését.

Az ajtóval szemben a tűzhely mögött van a családfő helye. A körnek a családfőtől jobbra eső oldala a férfiaké, bal fele a nőké. A családfő közvetlen baloldalán foglalnak helyet; a háziasszony, a kiskorú gyermekek, valamint a rokonok, a közvetlen jobboldalán – ha van – a ház legbecesebb

vendége, aki akár nő is lehet. Az ajtóban a szegények és a szolgák telepedhetnek le.

A családfő és a háziasszony háta mögött van az ágy. Deszka alapzatra épült keretet melyet nappal gyapjúnemez ágytakaró, vagy állatszőrök borítanak. A kényelmet tollal, esetleg juhszőrrel kitömött díszes párnák biztosítják. Éjszakára az ágy elé függöny kerül, vagy szőnyeg. Itt alszik a ház ura feleségével és kisebb gyermekeivel. Újszülött gyermek az ágy végében elhelyezett, anyja lábához kötéllel rögzített és így ringatható faháncsból készült bölcsőben alszik. A család többi tagja a földön tölti az éjszakát, a neki kijelölt helyen, fejük alatt a nyergükkel.

Jurta alaprajza

A jurta padlóját gyékény, rajta nemez gyapjútakaró, vagy szőnyeg fedi. Gazdagabb otthonokban a keleti mintákkal díszített csomózott szőnyegek is megtalálhatók, de a díszvendég alá is ilyen szőnyeg kerül, ha érkezik a családhoz.

Az ágy jobboldalán a család értéktárgyait, ruháit bőrsákokban, későbbi korokban, kivájt farönk ládákban tárolják. A bőrsákokat szőnyegekkel, vagy szőttesekkel takarták le. Az ágy mellett közvetlenül a házi oltár helye van, később a ke-

reszténység felvétele után a feszület és védőszenetek faragott szobraival.

A jurta férfi oldalának falán vannak felfüggesztve mind azok a tárgyak, melyeket ők használnak; fegyverek, lószerszámok. Az asszonyok oldalán pedig azok a tárgyak találhatók, melyek a házkörül munkáknál és a háztartásban használatosak; edények, kannák, facsészék, őrlőkövek, tömlők, sulykolók.

A berendezés tartozéka még az ülőalkalmatosságokat pótló, tűzköré ledobott állatszőrök, melyeken nemcsak ülnek, hanem a kornak megfelelően, étkezés után a zsíros kezüket is abba törlik.

Az egyterű ház

Az előző évszázadok két jellegzetes lakása: a sátor és a kemencés egyterű ház közül az előző teljesen háttérbe szorult, s az utóbbi lett általános. A váltás okai elég világosak: a letelepült életmód, a falvak megszilárdulása, a földművelés jelentőségének növekedése, valamint a takarmányozó állattartás irányában tett lépések. Ez utóbbinak közvetlen építészeti vetülete is van.

A magyar házban az égtájaknak mindig nagyon fontos szerepe volt. A házak bejárata kelet felé nézett. A ház jobb oldalán, a második legértékesebb égtáj felé, ami a déli irányt jelentette, a családi vagyont, és a házi oltárt helyezték el.

A családi ágy északnyugaton volt, ahol összehúzó, álmosító, lenyugvó erők uralkodnak. Északon a női vízerők oldalán kapott helyet a konyha, a főzéshez szükséges eszközök és az alapanyagok.

Az egyterű ház meghatározó eleme a *kemence*, amit csak ritkán helyettesített a lakás közepén talált, többször kövekkel körülvett nyílt tűzhely.

Az egész jobb oldal a férfi oldala, de a fiatalabbak egyre inkább az ajtó, azaz délkelet felé kerültek. A déli égtáj délnyugat felé közeledve az egyre rangosabb, és egyre érettebb férfiak oldala. A déli nap tüze az ereje teljében lévő férfi erejét testesíti meg.

A családfő éppen az erő-váltás középvezetén

helyezkedik el. A férfi típusú erők és a női típusú erők vonalán. A családfő az a biztos, kiegyensúlyozó pont aki ezeket az erőket összeköti egymással.

A ház bal oldala a nőké és a gyerekeké. A házban ennek megfelelően a családfő mellett találjuk a háziasszonyt, majd tőle távolodva az egyre fiatalabb asszonyokat, illetve a lányokat. Az északi irányba kerültek azok az asszonyok, akik fogamzó képesek voltak, általában ők főztek az egész család számára. A fiatalabb lányok egyre hátrább kerültek, északkelet felé, egyre közelebb az ajtóhoz.

A gyerekek nem ülhetek a felnőttek közé, külön helyük volt a kemencepadkán.

A háromosztatú ház

Az egyterű ház, a terek elválasztásával, felvette a század eleji parasztházak formáját. Ősi hitrendszerünk helyét lassan átvette a kereszténység, de a hagyományok azért tovább éltek, ha kereszténnyé váltak is. A háromosztatú ház három helyiségből állt ugyan, de a helyiségek eleinte mind külön bejáratral rendelkeztek. Tulajdonképpen egy tető alá több házat építettek egymás mellé. A fő helyiséget, a legnagyobb szobát, első háznak hívták, a középső helyiség volt a konyha, és a legkisebb helyiséget nevezték hátsó, vagy kisebbik háznak.

Megmaradtak az egyterű ház szabályai is, csak az építkezés módja változott az idők folyamán. Kialakult a mennyezet, így a padlást elválasztották a lakótértől. A keleti irány mellett leggyakrabban a déli irányba tájolták a házakat, ilyenkor az első szoba nézett keletre. Az évezredek át használt magyar ház, vízszintesen és függőlegesen hármasséget, egy térbeli keresztet alkotott.

Minden teremtettség, két ellentétes irányban mozgó erőből alakul ki: a kifelé-felfelé sugárzó, illetve a befelé-lefelé örvénylő erőből. Amikor a két erő egymással találkozik, létrehozzák a harmadik erő fajtát, a fényt, a megnyilvánult világot.

Az első szoba, a mennyezet, a padlás, illetve

a boltívek. Ez a ház legértékesebb keleti és déli része. Őseink az első szobában fogadták a vendégeket, itt terítették meg ünnepekor a családi asztalt, itt született a gyermek, itt ravatalozták fel a halottat. A legszebb bútorok, kézimunkák, a házi oltár, a jólét jelei és a családi képek mind ide kerültek. A ház keleti részén kel fel a Nap, amelynek tisztító és megújító ereje minden reggel átjárta a ház legfontosabb részét, az első szobát.

A padlásán tárolták a család élelmét, amely szintén megszentelt helye volt a háznak, hiszen a padlás is a ház szellemi részét jelképezte. Azokat az élelmiszereket tárolták itt, amelyeknek száraz helyre volt szükségük. Aszalt gyümölcsöt, száraz terményeket, gabonát. Egyes helyeken, a padlásán ágyaztak meg a fiatal párnak nászéjszakájukon, hogy áldott helyen fogadjon meg a gyermek.

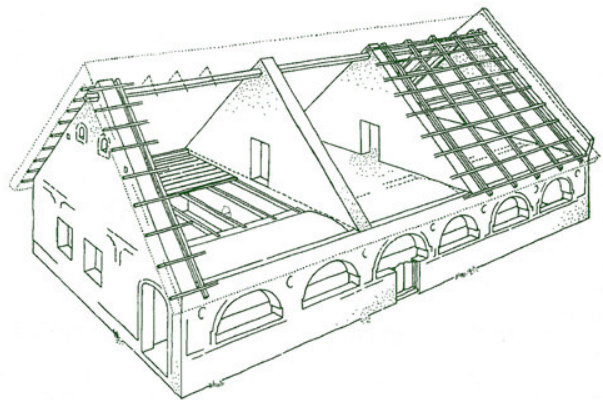
A házban, a ház közepében nyílik a bejárat. A bejárat a legtöbb háznál keletre, vagy délre esett, a keleti vagy déli nap ereje, amely erőteljes nemző, teremtő energia jutott itt a házba, tovább töltve a ház erőközpontját.

A közép, a stabil, föld típusú erőforma, amelyet a tűz tovább erősít. A régi házakban éppen itt találtuk a földből épült kemencét, amelyben állandóan égett a tűz. A kemence tehát arra szolgált, hogy folyamatosan feltöltse a ház erőközpontját.

Itt készült az étel, itt sütötték a kenyeret, télen a kemence mellett gyűlt össze a család. A kemence egyúttal az anyaméh szimbóluma is.

A hátsó szoba, melyet kamrának neveztek és a pince. Ezen az oldalon nyugszik le a Nap, ereje itt már összehúzó, összetartó. Itt aludtak a nők és a gyerekek. Itt tárolták a napi élelmiszert, ami a főzéshez szükségeltetett. Tárolásra a tartósító, összehúzó nyugati erőkre volt szükség, éppúgy, mint az alváshoz. Ha volt a házban pince, a pincében tárolták zöldségeket és a bort.

(Internet)

A tradicionális magyar parasztház axonometrikus rajza

Lekontyolt sátortetős lakóház az órségi skanzenben
Fotó: Németh József (Internet)

GYÁRFÁS ÁGNES

Az arany nyílvesző

Apokalipszis a turáni kultúrában

Az öreg királynak volt egy selyemkertje, amelyet minden reggelre lelegelt egy láthatatlan ménes. A döllyfős ifjak egyike sem tudta megőrizni a kert selyemfüvét.

Az öregasszony magból fakadt fia, az ügybevaló legényke is megkísérelte a selyemkert őrzését.

A selyemkert, a selyemrét a világ boldogabb fele. Az Aranykor, a Boldogság korának reminiscenciája, álmaink selymes, védett emlékhelye. Lelkünk legmélyebb zugában őrizzük a selyemrét emléket, a jóság, a fény korát.

A mese arról szól, hogy sikerül-e az emberiségnek megőriznie az Öreg Király selyemrétjét, Isten világát.

Ikrek az Égövben

A mesében két ifjú szerepel, akik megtalálják a maguk ikertársát, de nem egymásban. A szégyenlegény a kis egérben találta meg lelkének másik felét, mert az Ikrek csillagkép a becsületes, jólelkű párok jegye, s tudjuk, hogy az Ikrek első holdháza az Egér. Hasonló a hasonlónak örül, így az Egérke is megtalálta a jószellemű ifjúban a társát, s jó tett helyébe jót várj alapon segített neki.

Van azonban az Évkörben egy másik kettős vonalú jegy a H Halak, amint erre Pap Gábor rendszeresen felhívta a figyelmünket, ez a kettős a gyilkos ikrekre emlékeztet. Káin és Ábel, Romulusz és Rémusz emléke kísért e kapcsolatban. A kocsis, az Úri legény önmaga ikertársát találta meg a kakasban, hiszen a Kakas a keleti Zodiákus szerint megfelel a H Halak csillagkép magatartásvizonyainak. Ez a fajta ikerhatás a megromlott világ viszonyait idézi. A világ megromlására utal az is, hogy a gonosz sámánba fúródott a nyílvesző. Amidőn a Jó útrakel, hogy megmentse a Világot, a gonoszt ezzel megsérti és megállíthatatlan küzdelembe bonyolódnak.

Ez a küzdelem a férfighierarchiába csúszott

világ férfitársadalmának ügye, ahol a romlott világban a királykisasszony, vagyis a nők segítik a Jó ügyét.

Az Ikrek a W Vízöntő közepső dekanátusa, a téridőnek az a pontja, ahol az események a gonosz világban lezáródtak. Innen már csak egyikük számára van elvezető út: az aranyhídon csak az ügybevaló magból fakadt fiú megy át régi mátkájához, az Öreg Király lányához az Aranykorba.

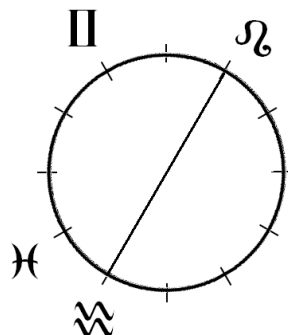
Itt találtuk meg az ikrek harmadik párját a két királykisasszonyt. A földi a segítő, az aranykori a választott.

Az Évkör meséje

Az O Oroszlán aranyló fényében a Boldogság korában a Gonosz ellene tör az Öreg Király, Isten világának, a lelkek selyemkertjének, s következetesen elpusztítja. Úgy tűnik, minden elveszett, mert senki sem tudja megőrizni a behatolók ellen a kertet.

A magból fakadt, ügybevaló fiú megosztja hamubasült pogácsáját az Egérrel, vagyis enni ad az éhezőknek. Nem a saját hasára gondol, enni ad a rászorulóknak. A szerves világrend csak nagylelkűséggel tartható fenn.

Az O jegyében az Aranykor megromlásával kezdődik a cselekmény és az Ikreken, Halakon át eljut a Vízöntőig, ahol a Gonosz által varázsolt aranyhídon egyedül a MAG tud átmenni, oda, ahonnan elindult az Öreg Király aranykorába, a Boldogság világába az O -ba.

Emberi kultúra és emlékezet

Kollektív tudatalattink az Aranykorig emlékezik vissza, s az ezt megelőző földtörténeti események csak lappangva, s nagyon ritkán jelennek meg. Erről az Aranyhajú lány bevezetőjében írtam.

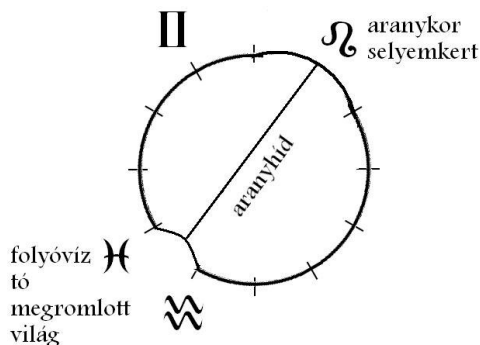
Az Aranykor megszűnésének mozzanatait sok mesénk feldolgozta.

Infántis Lacikában például szószerint kidúlt a Tündér szép Ilona palotakertjében álló aranyalmafa, mert az Infántis kis Lacika lova körberágta a gerincét.

Van olyan mesénk is, amelyben az Aranykor kezdetét ismerhettük meg. Az Aranyhajú lány c. mesében a 99. fiúnak helyre kell állítania a világ egészségét és összeszedni az élethez szükséges javakat, a zöltséget, a háziállatot, s lovának az aranyszőrű csődört.

Úgy néz ki tehát, hogy a mesék alapján feltételezhetjük, az Aranykor előtti földtörténeti katasztrófa sorozatot, amely a teremtett, de ember előtti állapotokra utal.

A kollektív emlékezetbe nincs bevésve szinte semmi a Vízöntőtől az Oroszlánig. Itt felrémlik az a teória, amelyet Pap Gábor Vízöntő paradoxonnak nevezett és a Föld ferdeségéből eredő szabálytalan forgásából származik. A ferdeség eredményezheti azt a szituációt, amely az Oroszlánál kitüremlést eredményez, a Vízöntőnél pedig betüremlést. Ezt az évköri helyzetet csak a Mag élheti túl, aki a Gonosz által varázsolt aranyhídon visszamegy az Aranykorba a mátkájához, aki várt rá.

Vízöntő kora pecséthengereken

Erre a világállapotra utal egy mezopotámiai pecséthenger, amelyen szerencsére szöveget is találtunk. A történet két férfiről szól, de nem Gal-

gamás és Enkidu, hanem egy atya és a fia. A történet egyik képét közöltem a TUR-ÁN népének nyelvén c. könyvemben a 27. oldalon.

Greenstone seal /Internet adat/
Akkadian, about 2250 BC From Mesopotamia

Itt két bivaly keresztezi egymást, miközben az atya és fia megkísérlik a szétválasztásukat. Az atya Ningir Úr, a fiú pedig Lugal T ur, vagyis a királyfi. A következő pecséthengert Pritchard 681. sz. ábráján találtam.

Contest, on seal of Adda, major-domo of Enheduanna
Pritchard 681. sz. ábra

Itt kaotikus állapotokat látunk. Elfajzott állatokkal küzd a két férfi. Közülük az egyik megkezdte a vissza-állatiasodást. A felirat: "apájával pagán babiloni uralomjában". Ezt a létállapotot megmagyarázta az egyik Évkörről szóló pecséthenger, amelyen rendkívül tömören az Évkör sorskérdéséről van szó. (Cameron 49. sz. ábra)

Kampf des Löwen mit der gazelle. Siegelbild
Cameron 49. sz. ábra

"Az (év)kör a megtestesült élet vizéért fut. A Mindenség földje a szarvas állat. Az élet vize a Kannában, a Vízöntőben van."

A pecséthengerek mutatnak rá a mesék böl-

cseletére. A megromlott világban babiloni állapotok, elfajzás, leállatiasodás uralkodik. A kis hal számára a víz megmentő elem, de a nagy hallal szemben mégis a szárazföldre kell kivetnie magát.

Alkalmazkodó képessége óriási, mert azonosul a Világmindenséggel, körré, karikagyűrűvé változik. Elfér egy női gyűrűsujjon. A Gonosz emberré változtatja magát, méghozzá Úri emberré, hogy minél vonzóbb legyen. (Pénz, bankbetét, kocsi, izomkolosszus) a babiloni megromlott világ tele van álemberekkel, akik lélekben és erkölcsben leállatiasodtak. A pecséthengeren ilyenkor farkat is rajzoltak a szereplőnek, holott ezelőtt, más rajzolatokon normális emberformája volt.

Az Évkörön zajló kultúra sorsát elemzi, s a "szarvas állat" fogalom alatt nemcsak a Tejútra gondol, hanem a szarva hegyén található valahány csillagképre, így érzékelteti az egész világ körforgását.

A víz kulcskérdés napjainkban. A mese utal arra, hogy a kis halnak van több esélye a víz "kannájában" vagyis a Vízöntőben való megmaradásra. Mégis, a nagy hal elől csak akkor menekülhet meg, ha az e g é s z M i n d e n s é g g e l azonosul. Ezért válik karikává.

József Attila is azt tanácsolta, hogy a "Mindenséggel mérd magad". Ez történt a mesében és a hős elnyerte a koronát.

A pecséthenger sorozat szerint az emberi kultúra mélypontra jutott, leállatiasodott, és a Vízöntőtől várt megváltást, de arra is utal, hogy ez a korona és nincs tovább.

Megdöböntőnek találtam, amidőn az Évköről szóló sorozatban megtaláltam a rovar szerűvé válás nyomait a Pritchard 678. sz. ábráján, s ekkor értettem meg, miért kellett kis bogárrá változnia a magbólfakadt, ügyibevaló fiúnak. Mert a létfeltételekhez a szervesség minden fokán alkalmazkodni kell.

Contest frieze of fighting animals and bul-man
Pritchard 678. sz. ábra

Rovarrá kellett változnia, mert abban a pillanatban nem volt más kiút. Így tudott a puskához férni, és így tudta megőrizni mag voltát. Vagyis bogár képét magára öltve tudott írماغ maradni. De írماغként az élő világ legnemesebb génállományát őrizte meg.

Vízöntő kor és a Köpenyes Mária

A pecséthengerek világa a világ romlását a babiloni állapotokban látta és a Vízöntőtől megtisztulást várt.

A Vízöntőt írásban ↘ GU-ANNA néven nevezi,
amelyet ↙ 'Kanna'-nak olvasunk.

L 559

a rajzolatban pedig patásállat a szimbóluma.

AB, GU-ANNA
Patás, szarvas állat

L 420

Így is, úgy is kapcsolat áll fenn az annasággal, az Isten anyasággal. A népi vallásos templomképeinken a Köpenyes Mária fejezi ki a Vízöntő korszakának apokaliptikus létállapotát.

Halak útja a Vízöntő felé egy szkíta aranyhal vereten

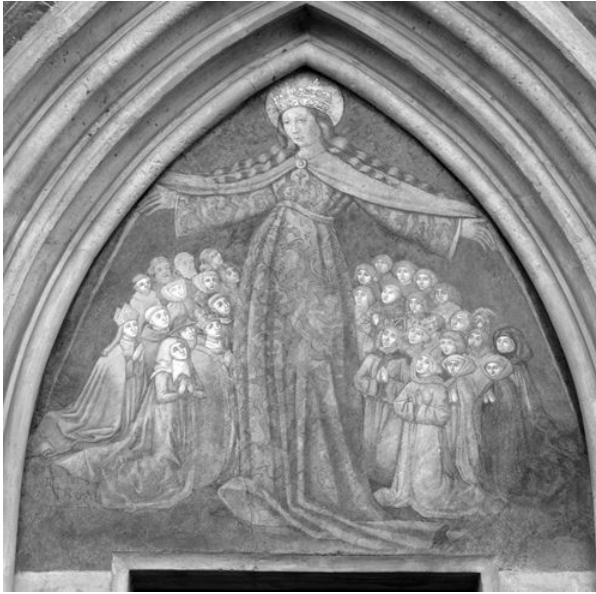
A vettersfeldei leletben (Berlin Városi múzeum) találtak egy szkíta aranyveretet, amely egy óriási halat ábrázolt, hasában – felső szférában – a szarvas (Mindenség) Oroszlán (Aranykor) és Patás, a Vízöntő. Alul sok-sok apró hal. (Művészeti Lex. I.-IV. köt.)

Aranylemezből készült hal a vettersfeldei leletből
(Berlin, Staatliche Múzeum)

Szűz Mária köpenye alatt is nagyon sok kis ember, kis hal talált menedéket. A magyarság hit-

béli világképe változatlan maradt csak a jelképrendszer módosult az idők során.

Köpenyes Madonna

Soproni, volt ferences, majd bencés templom bejárati ívezete. Ismeretlen középkori festő műve (Internet)

A megváltozott ábrázolások során legnehezebb volt a Vízöntőt azonosítani, mert a kettős vonal = gyöke A és MU, jelentése atya és víz a Labat szótár szerint és ez így nagyon helyes is. A mi állatövi ábrázolási rendszerünk átvette a kettős hullámvonalat a Vízöntő számára és elfelejtette a kettős szarvú kis patás állatot, melynek a s z a r v a i hordozzák a vizek kettősét:

Az A és MU gyökök a magyar (H)AMU szóban élnek tovább és a Vízatya jelentéstartalom valósul meg bennük. A h a m u fogalom azért tökéletesen megfelelő ebben a vonatkozásban, mert, mint tudjuk végső soron a fény, a tűz végterméke is víz. Így, a hamu szavunk nemcsak logikai bravúr, de a tudományos következtetés tömörített remeklése is.

A vettersfeldei aranyhal a világ babiloni megromlottságát szállítja tovább, akár a mesében a gonosz, Úri fiú. Hasában az egész emberi kultúrkorszak, az állatövi jegyek szimbolikájával kifejezve és egy csomó apró hal, akik "együtt úsznak az árral". Bezzeg, a mi hősiünk nincs közöttük, mert időben p a r t r a vetette magát és arany karikagyűrűvé változott, vagyis a Világmindenség-gel azonosult.

Ez a megrázóan misztikus üzenetet hordozó aranyveret azt sugallja, hogy a Halak korszakában a Gonosz felfalja a világot, és a hasában viszi a végítélet felé. A Vízöntő patásállat figurája mögött egy majompofájú tigris mancsú lény látható, mintha a hal húsából nőne ki, megszemélyesítve a Vízöntő utolsó Holdházát a Majmot.

A Hal szeménél két Nap jelkép, a farkát két Sárkánygriff-fej képezi. A vég a Sárkány csillagképbe visszaforduló pólus.

Ugyanúgy a mesében is, az okozta a nagy halból kakassá lett gonosz végét, hogy a bogár ráugrott a puska S á r k á n y á r a és így megsemmisítette, elérte a végét.

Mennyi idő telt el

A jelképrendszer Kr. születése előtt 3000 óta a Vízöntőnél fejezi be a kultúrkorszakok ismeretét, s ismertetését. Egy nappal sem megy tovább.

Ha most kellene a világ képét jellemeznünk, nem tudnánk találóbbat, mint a pecséthenger sorozat babiloni világát vagy a szkíta aranyhal útját a Vízöntőbe, ahol semmi jó nem vár rá, mert csak a magból fakadt ügyibevaló fiú éli túl a versenyúszást.

Olyan, mintha egyhelyben topognánk, mintha nem telt volna el közben 5000 év. Ugyanegy sorsról beszél a népmese, a pecséthenger sorozat, a Köpenyes Madonna és a szkíta aranyhal.

A romlottság ugyanolyan fajtalan, mint Babilonban volt és a Gonosz tömege és ereje mellett jelentéktelen a magok száma, s talán erejét sem kívánja mutogatni.

A sors mégis az Ő uralmára hajtja a Vízöntő vizét. Isten jót teremtett és a jót tartja meg, mert az az övé. A Boldogasszony, akinek a neve is benne van a (K)ANNÁ-ban, a GU-ANNÁ-ban, örökül kapta azt a hazát, melyet a régi mezőföldiek

kannával, vázával ábrázoltak, s úgy ejtették ki: Kárpátu, Kárpát haza.

Ez egy egységes fogalomrendszer, melyet a régiek nem a mi vigasztalásunkra találtak ki, hanem tényszerűen drágakövekre, aranyba vészték, vagy templomfalra festették.

A nemes felület, amelyre dolgoztak kifejezte

igényességüket és azt a vágyukat, hogy üzenetük fennmaradjon.

Mi a régi eleink jelképei és képjelei értelmezésével azt hisszük, hogy az apokalipszis kérdés nem a mi ügyünk. Nekünk az a dolgunk, hogy megőrizzük lelkünk aranykori tisztaságát, mert az aranyhídon való átjutásnak ez az erőpróbája.

Kis elemzésünk elején feltettük a kérdést, hogy sikerül-e az emberiségnek megmentenie a selyemkertet, Isten világát. Bizony, ha Ő akarja ez csak akkor lehetséges. A magyar népmesék, mintegy hatalmas gondolatműben ősidők óta hordják a TUR-AN-ok az istenfiak sorsáról szóló axiómákat. Isten a fiaiban viszi tovább az életet, abban a kulcsfigurában, melyet a mesélő nép a legkisebb fiúban személyesített meg, s abban a nőalakban, akihez ez a fiú visszatér az aranyhídon.

Eleink világosan beszéltek. Olyan férfiak válnak maggá, akik maganyától születtek, s életük során megőrizték születésük magasztos voltát. De ...mint Jézus mondta "Istennél minden lehetséges..." (Máté 19,26) Ezért én az Ő szavait a meseelemzés vezérgondolataként veszem számba és hiszem, hogy Isten kegyelmes, nagyvonalú, igazi "jámbor gazda" vagyis jóember, s talán még ezt a megromlott világot is képes megjobbítani, minket pedig azért teremtett, hogy ebben a munkában segítségére legyünk.

Hogy a világnak mi a célja, azt az ördög tudja.

Én csak azt tudom, hogy a mi célunk az, hogy Isten gondolatának földi tolmácsolói legyünk, hordozzuk igéjét és jószágmagjait. Hiszen tudjuk, hogy minden gonoszság káprázat, melyet erőfeszítéssel, anyagi eszközökkel állítottak elő, a mi megtévesztésünkre. Isten egy legyintéssel leleplezi, semmi vé teszi. A legsanyarúbb időkben is lehet boldog jövőképünk, mert az aranyhíd készen van, csak át kell rajta menni.

Tápiószentmártoni Szkíta aranszarvas (Internet)

SZÉKELY István: Az apokalypitika világirodalma. MTA 1923.

HEGEDŰS Lóránt: Apokalipszis most és mindörökké. Püski K. Bp., 2005.

PAP Gábor: Egyező és keresztelő. A Vízöntő paradoxon szakrális vonatkozásai. 162-174. old. In.: Hazatalálás. Püski K. Bp., 1999.

PRITCHARD James B.: The ancient Near East in Pictures. Relating to the Old Testament. Princeton. New Jersey. P. Univ Press. 1954.

CAMERON, Georg G.: Sie schreiben auf Ton. Orell Füssli Verl. Zürich-Leipzig. 2. kiad. 1941.

Művészeti Lexikon I-IV. Köt. Szerk. Zádor Anna – Genthon Ferenc. Corvina K. Bp., 1963.

JORDÁNSZKY Elek: Magyar Országban... lévő boldogságos Szűz Mária kegyelem' képeinek rövid leírása. Pósonban. 1863.

Az arany nyelvessző

Egyszer volt, hol nem volt, hetedhét országon is túl, volt egyszer egy király, s annak egy olyan kertje, amilyent még emberi szem nem látott.

Mert ez a kert – úgy tudjátok meg – csupa selyemfüvet termett.

De hiszen teremhetett, nem volt abban a királynak semmi öröme. Ami nappal termett, éjjel mind leette valami ménes, de hogy miféle ménes, azt senki lélek nem tudta.

Állítottak oda strázsát, nem egyet, de százat. Hanem éjjel tizenkét órakor csak fújni kezdett az álomszellő, azzal lehullottak lábukról a strázsák, aludtak reggelig, mint a fekete föld.

Búsult a király, nem tudta már, mitévő legyen. Egyszer aztán kihirdette az egész országban, hogy annak adja a leányát s fele királyságát, akárki fiaborja legyen, aki a kertet megőrzi.

Hiszen jöttek mindenfelől, nemcsak az országból, de idegen földről is: hercegek, grófok, bárók s válogatott cigánylegények. De szegyzemre mind haza is mehettek, mert egy sem tudott ébren maradni. Mindenkit levert lábáról az álomszellő.

Volt a király országában egy szegény özvegyasszony, s annak egy derék, ügyibevaló fia. Híre volt ennek a legénynek hét pusztahatárban, még azon is túl, mert soktudó volt, s azt beszélték a népek róla, hogy a jövődőt is megmondja, amikor olyan kedve kerekedik.

Hát ez igaz volt-e, nem volt-e, azt nem tudom, elég az, hogy ez a legény is elindult szerencsét próbálni. Süttetett az anyjával hamuban sült pogácsát, azzal elindult, s meg sem állott, míg a király városába nem ért.

Ment egyenesen a király színe elé, s jelentette, hogy egy élete, egy halála, megőrzi a selyemkertet.

– Jól van, fiam – mondá a király –, ezt már nekem sok ezren mondták, de még egy sem őrzé meg. Hanem én neked is csak azt mondom, amit a többinek, hogy itt a kezem, nem disznóláb, neked adom a leányomat s fele királyságomat, ha megőrzöd a selyemkertemet.

Kimegy a legény a palotából, megy a kertbe. De amint a kapun be akar lépni, elejébe tippen egy egérke, s megszólítja:

– Áldjon meg az Isten, te jó legény, adj nekem egy falás kenyeret, reggel óta semmit sem ettem!

– Hát én hogyan adnék – mondá a legény –, nesze, te szegény egérke, egyél.

Elévette tarisznyájából a hamuban sült pogácsát, tört belőle egy jó darabot, s odaadta az egészét.

Megeszi ott mindjárt az egérke a pogácsát, s mondja a legénynek:

– No, te legény, jótétel helyébe jót várj! Sok-sok ezer legényt megállítottam én ez előtt a kapu előtt, s kértem, hogy adjanak egy falás kenyeret, de nem adott egy sem. Hát ha nem adtak, úgy is vették hasznát. Hallgass ide, te legény, tudom én, hogy miben jársz. Látod-e azt a kicsi hasadékot a kerítésen? Menj oda, sétálj a hasadék mellett, aztán ne félj, fújhat tőled az álomszellő, el nem alszol. Éjfélkor majd jó a tündérr király ménese nagy dobogással, szörnyű nagy nyerítéssel. Te pedig ne csinálj semmi egyebet, csak dobd a ménes elé ezt az arany nyílveszőt. Aztán lefekhetsz, alhatsz, reggelre úgy meg-nő a selyemfű, hogy övig ér. Hanem azt megmondom neked, hogy addig meg ne nyugodjál, míg azt az embert el nem pusztítottad, akinél a nyílveszőt megtalálod, máskülönben az pusztít el téged.

Megköszöni a legény az arany nyílveszőt, elbúcsúzik az egérkétől, aztán megy a hasadékhoz, s ottan sétál fel s alá.

Hát egyszer csak fújni kezd az álomszellő. Eleinte a kerítés fölött, aztán a kerítés hasadékán keresztül is. Jön a ménes nagy dobogással, nyerítéssel: volt ott ezer aranyszőrű paripa, ha nem több. No de a legény nemigen számlálta, hanem fogta a nyílveszőt, s a ménes elé dobta.

Azzal lefeküdt a kerítés tövébe, s úgy aludt, mint a bunda.

Jön reggel a király, nézi a kertjét, s szemé-szája

tátva maradt a nagy álmélkodástól. Jönnek az udvarbéli népek is. Keresik a legényt, s hát ott fekszik a kerítés tövében. Felrángatják, talpra állítják, s kérdik tőle:

– Te őrzéd-e meg a kertet, hé?

– Biz' én, hé, nem is ti, hé! – felelt a legény.

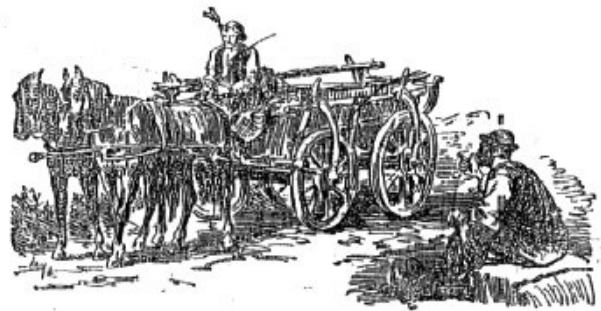
De bezzeg másképp beszéltek vele mindjárt. Felkapták a legényt, s úgy vitték a király elé.

– Ember vagy, fiam – mondá a király. – Amit ígértem, meg is tartom, neked adom leányomat s fele királyságomat.

Mondja a legény:

– Köszönöm nagy jószágát, felséges királyom, de én addig meg nem házasodhatom, míg a nyílvesz-szőmet vissza nem kerítem.

Eleget marasztalta a király, de még a királykisasszony is, mert első látásra megtetszett neki a legény, de a legény nem maradt. Azt mondta: menni kell, a föld fenekéről is elérkeríti azt a nyílveszőt.

Hát jól van! A királykisasszony feltarisznyálta, s indult a legény a nyílvesző után.

Ment, mendegélt hetedhét ország ellen, s mikor éppen a hetedik ország szélén járna, találkozik egy kocsissal, akinek nyílvesző volt a homlokában. Nézi, nézi, hát ez az ő nyílveszeje. Kérdi a kocsist:

– Ugyan bizony, barátom, minek hordod a homlokodban azt a nyílveszőt?

Feleli a kocsis:

– Hiszen nem hordanám én, csak ki tudnám húzni, de még nem akadt ember, aki kihúzza.

– Hát mit fizetsz, ha én kihúzom?

Ígérte a kocsis, fizet ő száz pengőt is szívesen.

– Nem kell nekem a pénzed – mondá a legény –, csak taníts meg mindenre, amit tudsz, mert úgy szemlélem a képeden, hogy te sokat tudsz.

– Jól van – mondá a kocsis –, mindenre megtanítalak, amit tudok, csak húzd ki a nyílveszőt.

Megfogta a legény a nyilat, s úgy kirántotta, mintha ott sem lett volna.

Gondolta magában a kocsis: „No, megállj! Hát te vagy az a híres legény, aki a homlokomba dobtad a nyílveszőt, hiszen majd megtanítalak én!”

Azután pedig hangos szóval azt mondja:

– Hát gyere, én mindenre megtanítlak, amit tudok, de azt előre megmondom, hogy úgy megtanulj mindent, hogy többet tudj, mint én, mert különben vége az életednek.

– Jól van – mondta a legény –, csak menjünk.

Azzal elindultak ketten, s beértek egy rengeteg erdőbe. Volt ott az erdőben egymás mellett három nagy kazal fa, s azt mondja a kocsis:

– Ülj fel az egyiknek a tetejére!

Felül a legény, a kocsis meg alája gyújt. Úgy kiégett a fa a legény alól, hogy még a ruhája sem perzselődött meg.

– No, tudsz-e annyit, mint én? – kérdi a kocsis.

– Dehogy tudok, dehogy tudok – felelt a legény.

Felülteti a második kazalra, azt is kiégeti alóla. De ennek még füstje sem volt, úgy elégett. Felülteti a harmadik kazalra, azt is elégeti, sem füstje, sem lángja nem volt.

Kérdi ismét a legényt:

– Na, tudsz-e annyit, mint én?

– Tudok-e? Tudok én tízannyit is! – felelt a legény.

Volt ott egy kis patak. A legény keresztülbucskázott a fején, s egy kis hal lett belőle. Azzal a patakba befordult, s úszott lefelé nagy vígan. Uccu neki! A kocsis keresztülbucskázik a fején, lesz belőle egy nagy hal, s úszik a halacska után. De kicsi volt a patak, s nem tudott oly sebesen úszni, mint a halacska.

No, hanem egyszer csak a patak beleszakadt egy tóba. Ott már a nagy hal tudott jobban úszni. Szerencsére mire utolérte a nagy hal, már a túlsó parton volt a kicsi halacska, hirtelen kiugrott a tóból, keresztülbucskázott a fején, s jegygyűrű lett belőle.

Történetesen éppen arra sétált egy királykisasszony. Fölvette a gyűrűt, s az ujjára húzta.

Megszólal a gyűrű:

– Felséges királykisasszony, most a tóból mindjárt kiugrik egy nagy hal, s egy szép úri legény lesz belőle. Kér téged szép mézesmázos szavakkal, hogy add neki a gyűrűt, de te csak mondjad neki:

– Addig nem adom, míg ezen a tón keresztül olyan aranyhidat nem csinálsz, amelyet még emberi szem nem látott.

Úgy lett, ahogy a gyűrű mondta. Kiszökik a tóból a nagy hal, dali szép úri legénnyé változik, hogy a királykisasszony szeme bizony megakadott rajta, s kéri a gyűrűt szép simánda, mézesmázos szavakkal. De a királykisasszony azt mondja:

– Neked adom szívesen, ha ezen a tón keresztül

olyan aranyhidat csinálsz, amelyet még emberi szem nem látott.

Azzal a királykisasszony hazament, s ahogy belépett a szobájába, kitágult az ujján a gyűrű, lekoppan a földre, s hát olyan szép legény válik belőle, hogy még szebb a másíknál.

Mondja a legény:

– Felséges királykisasszony, az a másik legény holnap eljön a gyűrűért. Tedd meg nekem azt a szívesseget, hogy mikor a gyűrűt által akarod adni, ejtsd le a földre.

Még nem is szólhatott a királykisasszony, a legény keresztülbucskázott a fején, s ismét gyűrű lett belőle. A királykisasszony fel is húzta az ujjára.

Másnap reggel kinéz a királykisasszony az ablakon, s hát a szeme csak úgy káprázott a szertelen nagy fényességtől: ott volt az aranyhíd a tó felett. De ha ott volt, jött az úri legény is, s kérte a gyűrűt. A királykisasszony mindjárt le is húzta az ujjáról, de mikor által akarta adni, elejtette, s az – halljatok csodát! – egyszerre apró kásaszemekké változott.

Na hiszen, fogja magát az úri legény, keresztülbucskázik a fején, kakassá változik, s szedegetni kezdi a kásaszemeket.

Az ám, de abban a szempillantásban egy kásaszemből kicsike bogárka lett, s az a kicsi bogár felmászott a falra, s ott felült egy puskának a sárkányára. Nem vette ezt észre a kakas, s mikor a kásaszemeket összeszedte, összeverte a szárnyát, s elkezdett kukorékolni.

– No, te nyílvesszős legény, többet akartál tudni, de most a begyembe kerültél, szabadulj ki innét, ha tudsz!

Hiszen a kicsi bogárnak sem kellett több. Megnyomta a puska sárkányát, elsült a puska, s úgy meglőtte a kakast, hogy többet nem kukorékol. Akkor nagy hirtelenséggel ő is kakassá változott, összeverte a szárnyát, s elkezdett kukorékolni.

– Kukurikú, tündérkirály kocsisa, többet tudtam, mint te, mert különben te pusztítottál volna el engem!

Azzal ismét legénnyé változott. Megköszönte a királykisasszonynak nagy jószágát s ment vissza az ő mátkájához.

Hej, volt nagy öröm! Csaptak olyan lakodalmat, hogy hét országra ment a híre, s olyan nagy volt a vigasság az országban, hogy hét esztendeig sem lehetett látni szomorú embert, csak egyetlenegy síró gyermeket láttam. Az is azért sírt, mert a tyúk kiapta a kezéből a mákos kalácsot.

Aki nem hiszi, járjon utána.